

Силабус курсу Соціальна інклюзія

Ступінь вищої освіти – бакалавр
Галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність – 053 Психологія
Освітньо-професійна програма «Психологія»

Рік навчання: III, Семестр: VI

Кількість кредитів: 5 Мова викладання: українська

Керівник курсу

ПІП

к.п.н., доц. **Шафранський Володимир Васильович**
доцент кафедри психології та соціальної роботи

Контактна інформація

V_Shafran@ukr.net, +380984476425

Опис дисципліни

Соціальна інклюзія в сучасному українському освітньому просторі набуває особливої ваги з огляду на те, що інтегрування осіб з особливими потребами в соціокультурне й загальноосвітнє середовище є сьогодні надзвичайно актуальним. Недостатня розробленість цієї педагогічної проблеми, збільшення кількості дітей з порушеннями психофізичного розвитку, котрі не мають змоги отримувати психолого-педагогічну підтримку та корекційно-реабілітаційну допомогу, недостатній рівень культури та освіченості педагогів та батьків, брак елементарної матеріальної бази, низький фінансовий стан сімей, незадовільне навчально-методичне забезпечення (навчальні програми, посібники, підручники, методичні вказівки тощо) зумовлюють процеси переосмислення суспільством ставлення до осіб з особливими потребами.

На сучасному етапі ідея соціальної інклюзії набуває змістовного значення і перетворюється на важливу проблему сучасних науково-педагогічних досліджень. Вона поєднує в собі поняття комплексності, предметності, системності та визначається науковцями і фахівцями-практиками як модель організації процесу спеціальної освіти в умовах загальноосвітньої школи.

Структура курсу

№	Тема	Результати навчання	Завдання
1	Теоретико-методологічні засади соціальної ізоляції, соціальної інклюзії та соціальної інтеграції	Знати концепцію соціальної ізоляції. Соціальна ізоляція людей з інвалідністю. Соціальна ізоляція людей з інвалідністю в Україні. Соціальна інклюзія як результат переходу суспільства до соціальної політики. Концепція соціальної інклюзії стосовно осіб з інвалідністю. Цінності, які лежать в основі соціальної інклюзії. Соціальна інтеграція. Термін «соціальна інтеграція» у педагогіці. Термін «соціальна інтеграція» у соціології.	Тести, питання
2	Інклюзія та освіта	Знати мету освітньої інклюзії. Інклюзивна освіта: витоки та концептуальні положення. Ресурси для запровадження інклюзії в освіті. Інклюзивні навчальні програми і плани. Середовище і	Тести, питання

		шкільна культура, зорієнтовані на дитину. Підготовка педагогів у системі інклюзивної освіти. Стратегії на підтримку інклюзивної освіти. Економічна ефективність інклюзивної освіти та ресурси для її впровадження. Фінансова підтримка інклюзивної освіти.	
3	Нормативно-правові засади соціальної інклюзії	Знати правову основу для розбудови інклюзивних стратегій. Загальна декларація прав людини. Освітнє законодавство України. Комплексна програма освіти та фахової підготовки інвалідів. Закони України. Зарубіжний досвід інклюзивної освіти. Впровадження інклюзивної освіти у США. Досвід впровадження інклюзивної освіти в Італії. Впровадження інклюзивної освіти в Австрії. Інклюзивна освіти в Бельгії: принципи та мережа закладів. Досвід впровадження інклюзивної освіти в Нідерландах. Навчання дітей з особливими освітніми проблемами в Швеції. Досвід впровадження інклюзивної освіти в Німеччині, Норвегії, Фінляндії.	Питання, задачі
4	Державно-громадське управління інклюзивною освітою	Знати систему управління інклюзивною освітою. Рівні організаційної структури системи управління інклюзивною освітою. Громадські об'єднання. Соціоосвітнє партнерство. Характеристика мережі закладів освіти для дітей з ООП. Система освіти. Заклади дошкільної освіти для дітей з ООП. Заклади загальної середньої освіти для дітей з ООП. Інклюзивно-ресурсний центр. Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти. Міжгалузева підтримка дітей з ООП. Деонтологія інклюзивної освіти. Професійні компетентності вчителя інклюзивного класу. Принципи деонтології інклюзивної освіти.	Питання, задачі
5	Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти	Знати особливості психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Основні етапи розвитку дитини. Психологічна та педагогічна періодизація розвитку дитини. Діти з особливими освітніми потребами. Категорії дітей з ООП. Технологія використання Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків (МКФ-ДП) в освіті для визначення особливих освітніх потреб дитини. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами: індивідуальний підхід та етапи соціалізації. Соціально-економічні умови успішної соціалізації дитини в соціумі.	Питання, тести
6	Організація освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти	Знати особливості універсального дизайну інклюзивного освітнього середовища. Допоміжні технології. Ресурсна кімната. Медіатека. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Індивідуальна програма розвитку дитини з особливими освітніми потребами. Технологія навчання в інклюзивному освітньому середовищі. Технологія оцінювання результатів інклюзивного навчання. Додаткові освітні послуги в інклюзивному освітньому середовищі. Види психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових занять (послуг).	Тести, питання

7	Диференційоване викладання: технологія інклюзивної практики	Знати поняття «диференційованого викладання». Концепція навчання орієнтованого на потреби дітей. Теорія множинного інтелекту. Концепція універсального дизайну. Універсальна модель навчання (УМН). Пристосування навчального середовища до потреб учнів. 5 ключових категорій, що визначають доступність навчального середовища на уроці. Систематичне різноаспектне оцінювання. Оцінювання для навчання та оцінювання самого навчання. Інструменти оцінювання. Види оцінювання.	Тести, питання
8	Виклики інклюзивної освіти	Характеризувати сфери, де постають перешкоди для інклюзивної освіти. Довколишній світ як перешкода. Ставлення суспільства як перешкода. Суспільні організації, що користуються негнучкими юридичними процедурами та практикою як перешкода. Перешкоди для людей з обмеженими можливостями та способи їх усунення.	Питання, задачі
9	Соціальна інклюзія в громадсько-активній школі	Знати поняття громадсько-активної школи (ГАШ) та її роль у соціальній інклюзії. Ознаки соціальної інклюзії в освіті. Цінування й визнання як ознака соціальної інклюзії. Розвиток людини як ознака соціальної інклюзії. Соціальна інклюзія як складова оцінювання діяльності громадсько-активних шкіл за міжнародними стандартами якості діяльності. Моніторинг результативності діяльності ГАШ за Міжнародними стандартами.	Тести, питання
10	Роль батьків у процесі інтегрування дитини з особливими потребами	Знати провідні функції сім'ї. Функція відтворення. Функція виховання. Формування компетентного батьківства. Роль батьків в оцінюванні розвитку дитини. Основні завдання оцінювання. Система планування MAPS. Запитання, які є основою процесу планування. Забезпечення ефективності навчальної команди «дім-школа». Роль вчителя у навчальних командах. Ментор. Роль батьків у житті шкільної громади. Підтримка сімей дітей з особливими потребами.	Питання, задачі

Літературні джерела

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект / Д. Гоулман. Харків : Vivat, 2018. 512 с.
2. Гоцко Г. І. Особливості організації освітнього процесу в умовах реалізації основних засад інклюзивного навчання. *Інклюзивне навчання в Новій українській школі : зб. матеріалів Міжнародної наук.-практ. конф.* Тербовля, 2018. Ч. 2. С.28–29.
3. Дивнич Л. Соціалізація дитини з особливими потребами : соціальнопедагогічна діяльність як спосіб супроводження процесу соціалізації. *Соціальний педагог*. 2018. №12. С. 7–10.
4. Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти: керівництво для тренерів : навчально-методичний посібник / Софій Н., Найда Ю., Маланчій В., Семко О. та ін. Київ, 2018. 174 с.
5. Історія соціальної роботи: підручник/Анатолій Фурман, Марія Підгурська. Київ: ВЦ «Академія», 2018. 160 с.
6. Каплієнко А. І. Обізнаність студентів у своєрідності діяльності учителів-логопедів в умовах інклюзії як передумова їхньої професійної компетентності. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип.15. Т. 1.С. 96–100
7. Кас'яненко О. М. Формування готовності майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзії: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Мукачево, 2018. 240с.
8. Качмар О. Сучасні тенденції розвитку інклюзивної освіти в Україні (досвід Івано-Франківської області). *Соціальне партнерство в інклюзивній освіті: європейський вектор, українські реалії: збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції*. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2018. С.15–19.

9. Кічук Н. В. Проблема здатності майбутнього фахівця до взаємодії з батьками як виду партнерських відносин в інклюзивній освіті. *Соціальне партнерство в інклюзивній освіті: акмеологічні засади, сучасні реалії*. Ізмаїл. 2019. С. 60-64.
10. Колупаєва А. А. Методологічні та стратегічні виміри освіти дітей з особливими потребами у контексті освітнього реформування *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2018. №1(85). С. 7.
11. Колупаєва А. А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків. Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
12. Косенко Д. Новий освітній простір: інформац. посіб. Київ, 2019. 255 с.
13. Малишевська І.А. Теоретико-методичні основи підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища : дис. ... докт. пед. наук: 13.00.03. Київ, 2018. 542 с.
14. Мартинчук О. В. Підготовка фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі : монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 430 с.
15. Мюллер М. Якщо ви пережили психотравмуючу подію / Видавництво Українського католицького університету: Львів: Свічадо, 2017. 120 с
16. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / za zag. red. Н.М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
17. Ольшевська Ж., Мягих Н., Щербина З. Вихователю інклюзивної групи. Київ : Видавнича група «Шкільний світ», 2018. 144 с.
18. Організаційно-методичний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах ДНЗ / Компанець Н.М., Луценко І.В., Коваль Л.В. Київ : Видавнича група «Атопол», 2018. 100 с.
19. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник. За заг. ред. М.А. Порошенко та ін. Київ: 2018. 252 с
20. Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями: навчально-методичний посібник / авт.: О. Чеботарьова та ін.; за наук. ред.: О. Чеботарьової, І. Сухіної. Київ : ІСПП ім. М. Ярмаченка НАПН України, 2019. 233 с.
21. Перхун Л. Впровадження інклюзивної освіти в українському освітньому Просторі. *Імплементация европейских стандартів в українські освітні дослідження: зб. матер. II Міжнар. наук. конфер. Укр. Асоціації дослідників освіти 15 червня 2018 р.* Київ, 2018. С. 116–120
22. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.
23. Розвиток інклюзивного освітнього середовища в Запорізькій області: науково-методичний аспект : моногр. / Упор. Т. Є. Гура; ред. Т. Я. Озерова. Запоріжжя : Статус, 2018. 328 с.
24. Сахно Т. С. Проблема формування інформаційно-комунікаційних компетентностей в учнів з інтелектуальними порушеннями. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2019. № 13. С. 233–242.
25. Скрипник Т.В. Специфіка реалізації міждисциплінарного командного супроводу в інклюзивному освітньому середовищі України. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2019. Вип.14. С. 74–87.
26. Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання: навчальний посібник. / А. В. Гета, В. М. Заїка, В. В. Коваленко та ін.; за заг. ред. Ю. Г. Носенко. Полтава : ПУЕТ, 2018. 261 с.
27. Теорія і практика інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / упорядник К. М. Бондар ; Вид. 2-ге, доп. Кривий Ріг, 2019. 170 с.
28. Ткач Х. Я. Обстеження мовленнєвого розвитку дітей з аутизмом і тяжкими порушеннями мовлення. На основі поведінкового підходу: практичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2020. 136 с.
29. Тренінг як засіб підвищення професійної компетентності педагогів у сфері інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами / Ю.О. Бистрова, В. Є. Коваленко. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 11. С. 24–34.
30. Трикоз С. В. Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.
31. Федоренко О. Ф. Інклюзивне навчання: оцінювання досягнень учнів з особливими освітніми потребами. *Особлива дитина: навчання і виховання*. №2. 2018.
32. Федоренко О. Ф. Універсальний дизайн в сфері освіти: організації діяльності з опанування програми для всіх дітей. *Особлива дитина: навчання і виховання*. №1(85) 2018.
33. Шафранський В.В. Предиктори розвитку творчих спроможностей майбутніх фахівців. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. Харків. 2021. Вип. 64. С. 147-157.
34. Шафранський В.В., Колісник М.І. Тренінг розвитку невербальної креативності. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. Харків. 2022. Вип. 66. С. 376-388.

35.Шевцов А. Г. Теоретико-методологічні засади та технології інклюзії у закладах вищої освіти. Досвід Університету «Україна»: кол. моногр. / Таланчук П.М., Чайковський М.Є, Шевцов А.Г. та ін.; за наук. ред. П.М.Таланчука. Київ : Університет «Україна», 2018. 481 с.

36. Яремко О., Шафранський В. Право осіб з психічними розладами на соціальні послуги у контексті правової реальності України. Актуальні проблеми правознавства. *Збірник наукових праць Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету у співпраці з НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України*. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. №3. С. 90-94.

37.Kazachiner O. S. Evolution of approaches to organization of educational process for children with Down syndrome. Pedagogy theory : collective monography / Aksonova O., Avdieieva S., Kobets V., etc. International Science Group. Boston : Primedia eLaunch, 2020. P. 40–50

38.Penketh C. Children see before they speak: An exploration of ableism in art education. *Disability & Society*. 2018. Vol. 32, Iss. 1. P. 110–127

Інтернет-ресурси

39.Деякі питання використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами у 2018 р.: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 №88 URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/deyaki-pitannya-vikoristannya-subvenciyi-z-derzhavnogo-byudzhetu-miscevim-byudzheta-na-nadannya-derzhavnoyi-pidtrimki-osobam-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-u-2018-roci>

40.Деякі питання створення ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти та інклюзивно-ресурсних центрів: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 617 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/617-2018-%D0%BF>

41.Класифікатор професій із змінами, затвердженими наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 15 лютого 2019 року № 259. URL: https://hrliga.com/index.php?module=norm_base&op=view&id=433

42.Мірошникова А. Сім прийомів, які допоможуть вчителю інклюзивного класу. URL:<https://osvitoria.media/experience/sim-pryjomiv-yaki-dopomozhut-vchytelyu-inklyuzyvnogo-klasu>

Політика оцінювання

- **Політика щодо дедлайнів та перескладання:** Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (-20 балів). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
- **Політика щодо академічної доброчесності:** Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування (наприклад, програма Kahoot).
- **Політика щодо відвідування:** Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Оцінювання

Остаточна оцінка за курс розраховується наступним чином:

Модуль 1		Модуль 2	Модуль 3
40%	40%	5%	15%
Поточне оцінювання	Модульний контроль	Тренінг	Самостійна робота
Визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час занять (7 занять, 10 тем – 10 оцінок).	Підсумкова письмова робота, яка охоплює всі теми	Визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих за виконані завдання під час тренінгу	Визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих за виконані завдання самостійної роботи

Поточне опитування

90–100 балів – студент у повному обсязі володіє теоретичним матеріалом з основ соціальної інклюзії, вільно пояснює ключові поняття («інклюзія», «бар'єрність», «толерантність», «дискримінація»), знає законодавчу базу України та міжнародні документи у сфері захисту прав людини, самостійно й аргументовано аналізує приклади соціальної практики, глибоко розкриває специфіку інклюзивної освіти та соціальної політики.

75–89 балів – студент демонструє достатньо повні знання, проте у викладі окремих тем (наприклад, технологій соціальної підтримки осіб з інвалідністю чи інтеграційних стратегій у громаді) бракує глибини, допускаються несуттєві неточності.

65–74 бали – студент відтворює базовий зміст дисципліни, але знання мають репродуктивний характер, відсутній ґрунтовний аналіз, допускаються суттєві неточності у трактуванні принципів інклюзії та прикладів практичної реалізації.

60–64 бали – студент фрагментарно знає матеріал, характеризує соціальну інклюзію поверхово, без достатньої аргументації, не може навести прикладів ефективних практик.

1–59 балів – студент не володіє навчальним матеріалом, не розкриває сутності соціальної інклюзії та її значення для соціальної роботи.

Підсумкова оцінка визначається як середнє арифметичне оцінок, отриманих протягом модуля (поточні відповіді, участь у дискусіях, письмові завдання).

Тренінг (практичні заняття з інклюзивних практик)

90–100 балів – студент творчо застосовує знання у вирішенні кейсів, уміло моделює інклюзивні ситуації, демонструє володіння методами роботи з людьми з особливими освітніми потребами та іншими вразливими групами, пропонує інноваційні підходи до подолання бар'єрів у суспільстві.

75–89 балів – студент виконує завдання тренінгу на достатньому рівні, вміє використовувати інклюзивні стратегії, проте подекуди бракує аргументованості чи цілісності в застосуванні методів; допускає несуттєві неточності.

65–74 бали – студент виконує завдання загалом правильно, але без глибини аналізу та творчого підходу, робить помилки у визначенні ресурсів підтримки або форм комунікації.

60–64 бали – студент поверхово підходить до виконання завдань, демонструє низький рівень практичних умінь, не виявляє ініціативності у груповій роботі.

1–59 балів – студент не бере активної участі у тренінгу, не виконує завдань, не демонструє знань із методики інклюзивної роботи.

Підсумкова оцінка визначається як середнє арифметичне з оцінок за виконані тренінгові завдання.

Самостійна робота

90–100 балів – студент повністю виконує завдання (реферати, аналітичні огляди, інтелект-карти, презентації), демонструє високий рівень самостійності та дослідницький підхід, застосовує актуальні джерела, глибоко аналізує соціальні практики інклюзії.

75–89 балів – студент виконує завдання в основному якісно, але допускає несуттєві недопрацювання; аналіз матеріалу загалом аргументований, проте бракує критичності чи повноти викладу.

60–74 бали – студент виконує завдання формально, поверхово, з помилками у висвітленні теми, слабким використанням наукових джерел.

1–59 балів – студент завдання не виконує або виконує на низькому рівні, відсутні авторські напрацювання, грубі помилки у трактуванні понять та явищ.

Підсумкова оцінка визначається як середнє арифметичне з оцінок за всі форми самостійної роботи.

Підсумковий залік

Включає тести, аналітичні питання та коротке практичне завдання.

90–100 балів – студент демонструє глибоке розуміння міжнародного досвіду, вміє порівнювати різні моделі, пропонує практичні рекомендації для України.

75–89 балів – відповіді в основному повні, але приклади й аргументація спрощені.

65–74 бали – засвоєні лише базові знання, без глибокого аналізу.

60–64 бали – знання фрагментарні, відповіді поверхові.

1–59 балів – студент не орієнтується у матеріалі, відповіді відсутні або неправильні.

Шкала оцінювання студентів:

ECTS	Бали	Зміст
A	90-100	відмінно
B	85-89	добре
C	75-84	добре
D	65-74	задовільно
E	60-64	достатньо
FX	35-59	незадовільно з можливістю повторного складання
F	1-34	незадовільно з обов'язковим повторним курсом